

Laisvalaikio skaitiniai, įveikusiems žygį: Žemaitijos piliakalniais ir kūrgrindomis 2014 m. liepos 19 d.

Kiti pasiskaitinę galite pasivaikščioti individualiai grupelėmis, tai Varnių regioninio parko didysis ir mažasis pažintiniai takai kartu.

Parengė Virginijus Jocys

Paršežeris – Požerė – Didieji Vankiai – Medvėgalis – Karužiškė – Bilionys – Gulbės – Reškėtai –
Paršpilis – Burbiškiai – Sietuvos kūrgrinda – Paršežeris

Kur bebūtume, kurioje Lietuvos vietoje, etnografiniame ar istoriniame regione, kiekviena vieta savaip įdomi ir žavinti, kuo nors išsiskirianti, kuo nors panaši. Kiekviena vietovė – ar Dzūkijos miškai, ar Pajūrio lygumos, ar kalvota Žemaitija bei Nemuno skardžiai – turi savo istorinę, kultūrinę, kraštovaizdžio atmintį, formuojančią čia gyvenančio žmogaus regioninę, nacionalinę tapatybę. Ne išimtis ir Laukuvos, Požerės, Bilionių apylinkės.

Gerbiami žygeiviai, žemaičiai ir kitų regionų atstovai, svečiai, Jūs žygiuojate daugiau kaip prieš kelis tūkstančius metų mūsų protėvių apgyventa žeme. Tai liudija išlikusi gausybė pilkapių, senkapių, tūkstančio ir daugiau metų senumo piliakalnių virtinės bei pavieniai archeologiniai radiniai. Šilalės rajone piliakalnių priskaičiuojama net 33. (Daugiau žr. „Lietuvos piliakalniai“: http://www.piliakalniai.lt/district2.php?rajonas_id=45)

Kodėl mes čia, prie legendinio paršo išknisto ežero Paršežerio, netoli dunksančio didingojo Medvėgalio? Turbūt todėl, kad čia gražu, paslaptinga, kiekviena žemės pėda alsuoja istorija, gamtos padiktuotoje erdvėje nuo seno, jau keli tūkstančiai metų prisitaikę gyveno mūsų protėviai, išsakę mums savo priesaikas: gyventi, dirbti, kurti, mylėti, džiaugtis, gintis, branginti savo šeimos, istorinės Žemaitijos ir Lietuvos valstybės laisvę.

Centrinė Žemaitija turi nepakartojamo žavesio, automobiliais nesunkiai pasiekama, tačiau tikrą žemės alsavimą gali pajusti tik eidamas pėstute, vienas ar su bendražygiais. Todėl labai džiaugiamės, kad Pėsčiųjų žygeivių asociacijos žygių kalendoriuje liepos viduryje atsirado dar vienas žygis, padėsiantis po truputį trinti Žemaičių aukštumos baltas dėmes istorine ir kultūrine pažinimo prasme. Juolab kad žygiuodami liepos mėnesį Žemaitijoje visuomet prisiminsime istorinio Durbės mūšio (1260 m. liepos 13 d.) pergalę ir jo reikšmę baltams ir Lietuvai. Kai kurie istorikai, naujai įvertinę Durbės mūšio pergalės prieš Kryžiuočių ir Livonijos ordinus reikšmę, drąsiai teigia, **jei ne Durbė, tai Žalgirio būtime ir nesulaukė.** Taigi mindami istorinių Laukuvos ir Medininkų žemių durpingas brastas, kūr grindas ir medgrindas prisiminkime, kad prie sėkmingos Durbės mūšio baigties prisidėjo ir mūsų krašto gimtos pelkės su bedugniais akivarais.

Važiuojant nuo Kauno naujuoju Žemaičių plentu, greitkeliu (senasis Žemaičių plentas nutiestas 1938 m., greitkelis Kaunas–Klaipėda atidarytas 1987 m.), už Kryžkalnio pavažiavus apie 35 km, į dešinę veda rodyklė „Laukuva“, ten pasukę ir privažiavę miestelį pasukite į senąjį Žemaičių plentą, pavažiavę 1 km Kauno kryptimi, pasukite į kairę, kur rodyklė rodo Telšių kryptį, ten pavažiavę apie 5 km privažiuosite Požerės gyvenvietę, sukti reikia kairėn į Paršežerio poilsiavietę. Riedėdami greitkeliu nuo Klaipėdos, dešinėje privažiuosite kryžkelę su Laukuvos rodykle, toliau keliauti, kaip minėta. Nuo Tauragės ir Telšių taip pat patogus susisiekimas su Požere.

Paršežeris – nedidelis ežeras (plotas – 193 ha, ilgis – 1,9 km, plotis – 1,1 km) lyginant su broliais ežerais Lūkstu, Biržuliu, kurie tarp savęs jungiasi upeliais, pelkėmis. Paršežerio vardas mitinės kilmės, yra keletas padavimų, kuriose minima, kad didelį duburį išknisęs juodas paršas (šernas) ir jį užliejo iš dangaus nusileidęs debesis. Šerną senosios Europos tautos laikė vaisingumo, kovingumo, karingumo simboliu. Ežero vakarinėje pusėje stovėjusi Paršpilio piliakalnio pilies įgula, regis, nuo kryžiuočių gynėsi ne tik ginklu, bet gal ir paršo (šerno) legendine dvasia. Žygiuodami aplink šį ežerą, galbūt sutiksime ir bėgiojančią šerną. (Daugiau žr. „Per pelkę senuoju protėvių taku – kūr grindas“: <http://www.15min.lt/pasaulis-kiseneje/straipsnis/per-lietuva/per-pelke-senuoju-proteviu-taku-kulgrinda-642-349065>; „Senaisiais kryžiuočių takais“:

http://www.infomed.lt/lt/2/portal/sveika_gyvensena.id.senaisiais-kryziuoociu-takai; „Kaltinėnų kraštas XIV a. pabaigoje – XV a. pradžioje: istorinės geografijos bruožai“:

http://www.istorijoszurnalas.lt/index.php?option=com_content&id=210)

Šie minėti Žemaičių aukštumos ežerai ir jų pakrantės jau kelis tūkstančius metų buvo tinkami gyventi žmonėms. Tą liudija Donkalnyje archeologų atrasti žynio palaikai su išpūdingu žvėrių dantų vėrinium ant galvos. Šiems radiniams – daugiau kaip 5000 metų. Daugiausiai ištyrinėta Biržulio ežero aplinka, o kiek dar slypi radinių gretimose apylinkių žemėse? Varnių regioninis parkas apima gamtiškai, kultūriškai ir istoriškai turtingiausias erdves, kurios driekiasi per du – Telšių ir Šilalės – rajonus.

Į mūsų žygio maršrutą patenka trys piliakalniai: **Paršpilis, Medvėgalis, Biloniai**. Kiekvienas savaip garsus ir turtingas savo padavimais, net laiko ir žmogaus veiklos apnaikintos piliavietės, savo išlikusiais tūriais ir formomis žavi mus šiandien. Visi jie – XIII–XIV a. gynybiniai įtvirtinimai – liudija apie neramų, krauju aplaistytą laikotarpį. Džiugu, kad jau geras dešimtmetis Laukuvos apylinkės sulaukė gausaus tyrinėtojų būrio: gamtininkų, archeologų, istorikų, tautosakininkų. Pakėlus iš skirtingų mokslo sričių sulipdytos skraistės kraštelį, atsivėrė didingos istorijos, kultūros ir gamtos vaizdinys. Neapiberdami gausybe faktų ir informacijos, paliksime pluoštelį nuorodų, kuriomis turėdami truputį laisvo laiko prieš ar po pažintinio žygio galėsite patenkinti savo smalsumą.

Paršežerio šiaurės rytiniame krante – Burbiškių kaimelis su Paršpilio piliakalniu (minimu jau 1385 m. kryžiuočių kelių aprašymuose), dabar vadinamu Burbiškių piliakalniu, greta dar stūkso antrasis Burbiškių piliakalnis.

Žygio maršrute **Sietuvos kūlgrinda**, tūnanti po vandeniu ir durpių sluoksniu tarp Lūksto ir Paršežerio, XII–XV a. periodu buvo Medvėgalio ir Paršpilio (Burbiškių) piliakalnių jungęs gynybinis slaptas kelias. Šia kūlgrinda domėjosi ir XIX a. pr. su trejetu pakinkytu arklių pervažiavo ir Bardžių-Bijotų dvaro šeimininkas garsusis istorikas, poetas, visuomenininkas Dionizas Poška. Jo senelis Jurgis Paškevičius XVIII a. antroje pusėje greta Medvėgalio piliakalnio buvo įsigijęs Beržės-Pamedvėgalio dvarą, vėliau jis atiteko Mikalojui Bucevičiui, iš šio dvaro atsirado dvi naujos valdos – Būciškė ir Karužiškė. Sietuvos kūlgrinda laikoma labiausiai žinoma, nes ja domėjosi ir naudojosi žmonės susisiekimui iki XX a. šeštojo dešimtmečio. Tai, kad tokios įrengtos kūlgrindos buvo ir kitur, rodo atrasti jų fragmentai ir likučiai prie Alkupio, Dievyčio, Medvėgalio ir kt.

Žygio starto ir finišo vieta – Paršežerio rytinė pakrantė, Valakų reformos metu (1564– 1566 m.) buvo išdalyta kaip privačios valdos ir priklausė Vankių bajorkaimiui. Keitėsi šeimininkai, XVIII a. pabaigoje prie Paršo ežero žemės sklypą turėjo Šventų seniūnas Jurgis Zaleskis, kuris čia pasistatė dvarelį, o tolėliau į rytus ant kalvelės apie 1781 m. pastatė Požerės bažnyčią, Laukuvos filiją. Požerės dvaras ėjo iš rankų į rankas, apie 1880 m. valdė net Liepojos miesto burmistras Karlas Šneideris. 1912 m. dvaras parduotas Valstiečių bankui, kuris, padalijęs žemę į sklypus, juos išnuomojo. 1923 m. Lietuvos valstybė perėmė dvarą, kuriame Laukuvos vaistinininko Kajetono Stropaus vadovaujama Šv. Vincento Pauliečio draugija bandė įkurti prieglaudą. Iš tuo metu buvusių daugiau kaip dvidešimties pastatų liko keli mediniai statiniai ir 2009 m. rekonstruotas akmens mūro ūkinis pastatas bei sena liepų alėja, vedanti buvusio dvaro centro link.

Žygiuojantys Požerės gyvenvietės naujesnėje Aukštagirės gatvelėje praeis 2010 m. miškininko Stasio Eitučio pastatytą, o meistro A. Pociaus išdrožtą žymaus lituanisto, mokytojo, periodinės lietuviškos spaudos pradininko Lauryno Roko Ivinskio (1810–2010 m.) ažuolinę skulptūrą. Nes jis čia, Požerėje, 1814–1818 m. su šeima gyveno. (Daugiau žr. „Laurynas Rokas Ivinskis“: http://samogitia.mch.mii.lt/ZZ_2010_3/ZZ_2010_3vidus_84_88.pdf)

Toliau žygio maršrutas suka liaudiškos architektūros Požerės bažnyčios link, turinčios Kristaus atsimaitymo titulą. Daug kartų perstatyta medinė bažnyčia – su barokinių bruožų trimis altoriais ir stebuklinga medine Antakalnio Jėzaus statula. Čia kasmet rugpjūčio mėnesio pradžioje vyksta garsūs Atsimaitymo atleidai.

<http://www.llt.lt/pdf/laukuva2/Skinderis.pdf>

(prelatas

Antanas Kaributas Skinderis)

Čia bažnyčios šventoriuje ilsisi palaidotas iškilus, romantiškas, švietėjiškos prigimties **kunigas prelatas Antanas Kaributas Skinderis (1869-1948)**. Save kildinęs iš Lietuvos didžiųjų kunigaikščių, jis 1937 m. drauge su gretimo Gatautiškės dvaro šeimininku bajoru Montvila atkūrė „Jotvingių geležinio kryžiaus riterių ordiną“, pats ėjo kanclerio pareigas.

Praėję romantišką Požerės bažnytėlę toliau einame Medvėgalio link, ties gyvenvietės ženklo pabaiga sukame į dešinę seno istorinio Didžiųjų Vankių kaimo link, kur už kilometro po dešine sukame **Didžiųjų Vankių kūlio (akmens) link**. Jis žinomas jau nuo senų laikų, tačiau legendų apie jo kilmę neišlikę. Pats savo tūriu (apie 100 m³) užima garbingą penkioliktą vietą tarp kitų Lietuvos riedulių. Šilalės kraštiečių draugija ir šios vietos šeimininkai Dalia ir Anicetas Petrošiai su šeima, norėdami įprasminti šio garbingo gamtos dovanoto riedulio būvį, 2010 m. švėsdami Žalgirio mūšio 1410 m. ir Durbės mūšio 1260 m. pergalių sukaktis atidengė atminimo informacinę lentą su prasminga L. R. Ivinskio citata, pagerbiančia mūsų protėvių ir jų žirgų žemaitukų garbingą kovą už laisvę prieš to meto pusės Europos perėjūnų.

Originalus L. R. Ivinskio teksto fragmentas ant informacinės lentos skamba taip: *Waringi Źemajtej, patis wienu neturiedami niejokios pagełbos apsigynie nuog pusies Źwieta pri pasiut-Prusiu pripludusio, ir ik Źzios gadinies užtaikie sawo giminę, wardą ir kałbą. Tokie garsus pargaliejimaj negaliejo butė be gerun arkliun ir twirtibies anun augintoju. 1876 m.*

Norėdami, kad lengviau pavyktų aptikti ir pamatyti šį kūlį, šeimininkai netoli jo įrengė stiebą su plevēsuojančia vėliava. Pasigrožėję šiuo rieduliu, pasukame kairėn į rytus pro Petrošių sodybą, skersai per Vankių kaimo keliuką už 1300 m pasieksime garbingą ažuolą, saugantį buvusios Pabijonavičių giminės sodybos atminimą. Šilalės rajono herbe puikuojasi stilizuotas ažuolas. Kažkada ažuolais tankiai apaugęs kraštas dabar gali pasigirti tik pavieniais ažuolais ar nedidelėmis giraitėmis. Rajono ažuolo simbolio vaidmenį atlieka ir D. Poškos Baublys.

Toliau mūsų žygio maršrutas tęsiasi Medvėgalio link, vis kylant aukštesnėmis kalvomis. Medvėgalio pilies kompleksas, susidedantis iš kelių kalvų, didingas, apimantis nemažą teritoriją, gal kiek mažesnis už Kernavės. XIV a. savo strategine ir gynybine reikšme buvęs reikšmingas Medininkų žemės vienijimo centras.

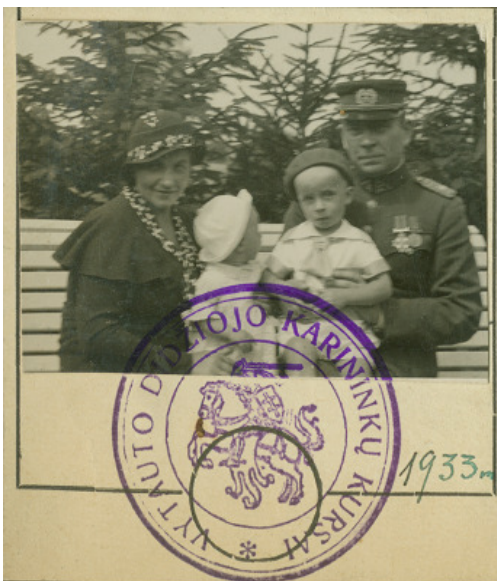
Laukuvos istorinis valsčius, kaip nepaklusnių Mindaugui žemaičių kunigaikščių valda, 1253 m. minimas Lietuvos karaliaus Mindaugo dovanojimo akte, kuriame pusė šios žemės už karūną buvo padovanota Ordinui, kita pusė – naujam vyskupui Kristijonui. Nuo XIV a. pradžios išskyla ir sustiprėja Medininkų žemė, su **Medvėgalio** piliakalniu kaip gynybos ir valdžios centru. Medininkų istorinis valsčius per ištisą šimtmetį atlaikė apie 15 rašytiniuose šaltiniuose minimų Kryžiuočių ir Livonijos ordinų plėšiamųjų žygių. O kiek jų nežinome? (Daugiau žr. „XIV a. Medininkų žemės – Źematijos centro gynyba: Laukuvos ir Kaltinėnų priedanga“:

<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367166107223/DS.002.0.01.ARTIC>)

Prie Medvėgalio pilies Ordino samdiniai iš Europos dvarų buvo šventinami į riterius. 1329 m. jungtinėje Ordino kariuomenėje, apsupusioje Medvėgalio pilį, buvo Jonas Liuksemburgietis, Čekijos karalius, Silezijos kunigaikštis bei daugybė Vokietijos ir Anglijos grafų, valdovų, kilmingųjų. Tuo metu Medvėgalio gynėjai, matydami gausias priešojų pajėgas, po ilgų kovų sutiko pasiduoti ir krikštytis, vėliau nuo krikšto atsimitė. Medvėgalis – aukščiausias Žemaitijos kalvyno taškas (234 m), pilis. Visą archeologinį kompleksą sudaro: Medvėgalio, Pilies, Piliorių, Alkos, Ažuolų, Sumonų kalvos ir kūlgrinda. Atkreiptinas dėmesys, kad ant pietvakarinio Medvėgalio šlaito prigludę Karūžiškės dvaro pirmtakų Butautų, Bucevičių, Liutikų, Tallat-Kelpšų, Jurskių palaikai. Galime gėrėtis šių giminių palikuonių Snieguolės Jurskytės-Akstinienės ir Domo Akstino pagarba pasididžiavimu saugant giminės atminimą.

Nuo Medvėgalio pasigrožėję Žemaitijos vaizdais leidžiamės toliau į žygį, pietvakarių link, už kilometro prieisime jau minėto **Karūžiškės dvarelio** rekonstruotus pastatus, altaną ir svirną. Juos pasiaukojančiai suremontavo Bucevičių, Tallat-Kelpšų, Jurskių palikuonė **Snieguolė Jurskytė-Akstinienė su vyru Domu Akstinu**. Čia išgirsite daug istorijų apie senus laikus, priverstinę emigraciją ir grįžimą Lietuvon, šių dienų aktualijas saugant lietuvišką tapatybę. Šis dvaras – tai **paskutinio Lietuvos kavalerijos viršininko, brigados generolo Kazio Tallat-Kelpšos** mamos tėviškė. Iš šio dvarelio 1944 m. traukiantis frontui į Vakarus su šeima arklių vežime išvyko Onos Tallat-Kelpšaitės ir pulkininko inžinieriaus Alfonso Jurskių šeima. Čia jiedu, pagal pačių testamentinį prašymą jau urnose grįžo į laisvą Lietuvą, į Medvėgalio šeimos kapinaites. (Daugiau žr. „Kazys Tallat-Kelpša“: http://lt.wikipedia.org/wiki/Kazys_Tallat-Kelp%C5%A1a; „Tėvynėn sugrįžo A. Jurskio ir Onos Tallat-Kelpšaitės Jurskienės palaikai“: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-08-13-petras-bielskis-tevynen-sugrizo-a-jurskio-ir-onos-tallat-kelpsaite-jurskienes-palaikai/86594>; „Pristatymai“:

http://www.versme.lt/prist_lauk.htm; http://www.versme.lt/pav/Kvietimas_1_pr.pdf)
Brigados generolas Kazys Tallait-Kelpša su šeima. Apie 1938 m.

Pasipildę vandens atsargas, pro bebrų pastatytus namus patrauksime **Bilionių piliakalnio link**. Piliakalnis apipintas padavimais ir pasakojimais, nes jis geriausiai yra išsaugojęs buvusių įtvirtinimų kontūrus, nuo pat XIX a. pabaigos yra minimas, piešiamas, paveiksluojamas. Archeologas Petras Tarasenka yra parengęs įsivaizduojamos pilies rekonstrukcinį piešinį, jį gražiai akvarele nupiešė K. K. Šiaulytis. Bilionių piliakalnis dėl savo gynybinės išvaizdos ir pavadinimo panašaus sąskambio kai kurių tyrinėtojų atsargiai tapatinamas su Pilėnais. Paskutiniaisiais istorikų tyrimais prieita prie nuomonės, kad istoriniai Pilėnai stūksojo Pietų Žemaitijoje ir yra spėjamos kelios vietos. Čia vasario mėnesį Bilionių seniūnijos gyventojai, Varnių regioninio parko darbuotojai su raiteliais ant žemaitukų žirgų su dainomis prie laužo rengia Pilėnų minėjimą. (Daugiau žr. „Bilions“: http://www.piliakalniai.lt/gallery.php?piliakalnis_id=522&tipas=4 ; „Bilionių bylojimai“: <http://www.satenai.lt/2014/03/04/bilioniu-bylojimai/>) http://www.piliakalniai.lt/gallery.php?piliakalnis_id=522&tipas=4 (Bilionių pilies rekonstrukcija P. Tarasenka 1956 m.)

Greta Bilionių piliakalnio stabtelsime prie XIX–XX a. pradžios statybos **etnografinės vadinamosios Rupšlaukių sodybos**. Čia tarpukariu gyveno šviesi, pasiturinti ūkininko Jono Rupšlaukio šeima. Tai, kad šis kraštas buvo turtingas ažuolynais, liudija išlikusi šios sodybos klėtis, kurios siena gražiai suleista pritašant įvairaus išsiraitymo ažuolinius rastus. Lankantis daugelyje Lietuvos vietų, tokio rąstų suleidimo būdo neteko aptikti. Bilionių, Pikaičių kaimuose pastatytuose pastatuose šis statymo būdas buvo paplitęs. Džiugu, kad nuo sunykimo sodybos pastatus išgelbėjo Stasys Navardauskas. Įsileisdamas į sodybos erdvę keramikos stovyklos dalyvius, klojimo teatro vaidintojus, sukultūrina jos erdvę, parodo šių apylinkių namų meistrų nagingumą ir pagerbia ankstesnių sodybos šeiminių Rupšlaukių atminimą.

Pasigrožęję Bilionių piliakalnių, etnografinę sodybą, atsipūtę, papildę vandens atsargas, toliau patrauksime **Senajo Žemaičių plento link**.

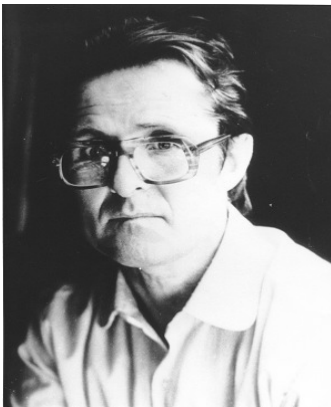
Aukštagirės 15 m apžvalgos bokštas lieka mūsų trasos šone, apie 400 m. į šiaurę nuo Bilionių piliakalnio, jį aplankysime kitą kartą arba individualiai. Nuo jo atsiveria kalvų, miškelių ir gojų panorama. Padavimais apipintos gretimos vietovės Laumėkalnis, Miltų kalnas, Aukštagirė. Visur vienaip ar kitaip minimi milžinai, jie pylė kalnus, rausė daubas. Apie tai gražiai primena padavimai ir legendos, sudėtos į knygą „Kur milžinai sėdėjo“ (2012 m.), kurią šilališkiams padėjo parengti dr. Gintautas Zabiela. Jis drauge su kolega Zenonu Bauboniu išleido Šilalės rajono piliakalnių atlasą (2008 m.), pristatydamas visus 33 iki šiol žinomus piliakalnius. (Daugiau žr. „Aukštagirės pažintinis takas“: <http://www.mytrips.lt/Marsrutai/Aukstagires-pazintinis-takas/142>)

Istoriškai tarpukariu Bilionių, Gulbių ir kiti gretimi kaimai priklausė Laukuvos valsčiui ir parapijai. Dabar Bilionių seniūnijos gyventojai savo kasdienes reikalus sprendžia pas save, svarbesnius – Šilalės rajone.

Nuo Bilionių Gulbių kaimo link traukiame Senajo Žemaičių plento atkarpa apie porą kilometrų ir pasukame senu Gulbių keliuku Požerės link, N. Vėliaus gatve. Ši gatvelė pavadinta iškilus tautosakininko, mitologo profesoriaus Norberto Vėliaus vardu (1938 sausio 1 d. Gulbių k. Šilalės r. -1996 m. birželio 23 Vilniuje), nes jis šiame kaime gimė ir augo, čia **greta brolio Alekso Vėliaus sodybos ir Žemaičių plento planuojamas paminklas jo atminimui. Tūlam jaunesnės kartos ar mažiau žinančiam keliautojui verta priminti plačiau apie šią asmenybę. N. Vėlius lietuvių etnografas ir religijotyrininkas, dirbo VDU. Vienas žymiausių Lietuvos tautosakos rinkėjų, folkloristas ir baltų mitologų, pasaulyje pripažintas etninės kultūros tyrinėtojas. Vienas iškiliausių Lietuvos kultūrinio sąjūdžio veikėjų. Jo vardu pavadinta ir jo gimtoji Laukuvos gimnazija. Pravartu atkreipti dėmesį, kaip jis apibudina įvardija mūsų etninę kultūrą.**

APIE ETNINĘ KULTŪRĄ

Kas yra etninė kultūra, kiek ji gyva?

Norbertas VĖLIUS: *Etninės kultūros negalima atskirti nuo visos kultūros. Tai yra viena iš ryškiausių mūsų kultūros spalvų. Etninė kultūra kaip oras supa mus ir yra mumyse pačiuose. Mes jos nesuvokiam, kaip ir oro, kuriuo kvėpuojame.*

Sunkoka ją apibrėžti. Manychiau, kad etninė kultūra yra mūsų visų, lietuvių, tarpusavio santykiai, santykiai brolio ir sesers, tėvo ir motinos, vaikaitio ir senelio, giminės ir kaimyno, santykiai su kitų genčių žmonėmis, kitataučiais, požiūris į aną, pomirtinį, pasaulį, į dievų ar Dievo pasaulį, – viso pasaulio supratimas. Tuo mes ir skiriamės, visa ta savo patirtimi, nuo kitų: nuo vokiečių ar prancūzų.

Bet yra tokių gana ryškių etninės kultūros formų, kurias kaip pavyzdines galėtume nurodyti, – tai mūsų papročiai, ir ne tik kalendoriniai: Velykų,

Kūčių, Kalėdų, Užgavėnių, šeimos: vestuvių, laidotuvių, krikštynų, bet ir kiti: bendravimo, vakaravimo. Kita gan ryški mūsų etninės kultūros sritis – liaudies, arba tradicinis, menas: dainos, pasakos, sakmės, muzika, šokiai, gražioji skulptūra, architektūra. Ir pagaliau etninė kultūra – tai mūsų senieji kaimiško kirpimo milelio drabužiai, maistas, sodybos, jų interjeras, landšaftas – tie senkeliai, želdiniai, kurie suformavo visą vaizdą. Pažiūrėkime išėję vakare, kaip atrodo mūsų kaimo horizontas: medžiai, įsirėžę į dangų, besileidžianti saulė, juk tie medžiai, sodybos suformuoti žmogaus rankų, jis sodino taip, kaip lietuvių prigimtis diktuoja, namas statytas taip, kaip mūsų patirtis liepia. Ir visa tai yra tradicinė

tautinė etninė mūsų kultūra, pagaliau visas tautos patyrimas, beje, ir kaip dirbti žemę. Vėliau šitą patyrimą perėmė mokslai. Juk netgi mūsų politika, teisė, valstybinė teisė, be galo skiriasi nuo, tarkim, musulmonų, mūsų poelgiai, net Vyriausybės ar Seimo, yra kitokie nei prancūzų, vokiečių ar žydų. Ir taip yra dėl mūsų tradicinės, prigimtinės, tautinės arba etninės kultūros. Etninė kultūra ir dabar gyvuoja, ji reiškiasi per mokslą; per etninės kultūros, folkloristikos, mitologijos, etnologijos, kalbos ir kitus mokslus. Mes dabar studijuojame etninę kultūrą, ieškome jos dėsningumą, bet kai klausomasi mitologijos, etnologijos, folkloristikos paskaitų, nejuociom vėl grįžta ta etninė kultūra į mūsų širdis ir sielas, vėl mus apsupa.

Netgi dabartinė krikščioniškoji mūsų pasaulėjauta kaip diena ir naktis skiriasi nuo tos pačios krikščioniškos pasaulėjautos, kuri apėmusi, pavyzdžiui, negrus ar Amerikos indėnus. Mes tą krikščionybę esame pakeitę, suderinę kai kuriuos savo dievų ir deivių kultus su krikščioniškaisiais kultais. Net nejausdami šito nesąmoningai gyvename tame etninės kultūros lauke. Bergždžios donkichoto pastangos būtų mėginti atsikratyti etninės kultūros įtakos ir pasidaryti grynu europiečiu ar grynu pasauliečiu. Tokio žmogaus nėra, kiekvienos tautos atstovas pirmiausia yra savos etninės kultūros skleidėjas. Mes susipažįstame su pasaulio išmintimi, patirtimi, menu, literatūra, bet patys kuriame tokį meną, tokią literatūrą, tokią architektūrą, kuri nudažyta mūsų etninės dvasios, kultūros spalva.

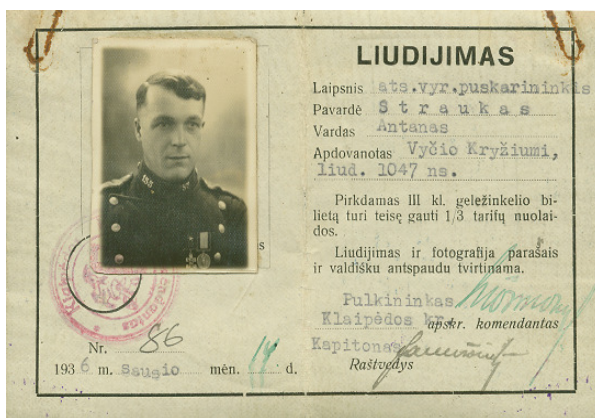
[http://www.xn—altiniai4wb.info/files/literatura/LA00/Pokalbis su Norbertu V](http://www.xn—altiniai4wb.info/files/literatura/LA00/Pokalbis_su_Norbertu_V%C4%97lium._Apie_etnin%C4%99_kult%C5%ABr%C4%85.LA0000A.pdf)
<https://www.youtube.com/watch?v=5G3eDb0IB-I&noredirect=1> (Norbertas Vėlius apie etninę kultūrą) (A. Tarvydo filmas apie N. Vėlių 2002 m.)

(Daugiau žr. „Trys sustojimai Medvėgalio link“: <http://www.siloidas.lt/?p=655>; „Folkloro rinkėjo laboratorija iš arti: Norbertas Vėlius ir jo rankraščiai“: http://www.ilti.lt/failai/05_Stundzienes.pdf; <http://www.slaptai.lt/index.php/lituanistai/7811-apie-norberta-veliu.html> (Atsiminimai apie N. Vėlių) <http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/2006-2011/node/11058733.html?page=0%2C0&%24Version=1&%24Path=/> http://silaliskis.balsas.lt/naujienos/_naujienos/norbertas-velius--zmogus-sventove-zmogus-aukuras-zmogus-mokytojas-2957/ (N. Vėliui 75. 2013)

http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110116222531/http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=805&kas=straipsnis&st_id=4246 (R. Vėliuvienės interviu, apie N. Vėlių)

Kaip Gulbių kaimo pavadinimą aiškina mitologai?

Gulbis, *Gulbi Dzievos, tikriausiai kildintinas iš „gelbėti“, nors galima ir „gulbės“, paukščio prasmė; tai asmeninis kiekvieno žmogaus dievas, matyt, artimas romėniškajam Genijui ar krikščionių Angelui sargui. Didesnių abejonių jis nekelia, tiesiog, pasibaigus mitologinei sodybos ir pamiškės inventORIZACIJAI, išvardijus dešimt artimiausių derliaus ir ūkio dievų globėjų, prisimenamas ir patsai asmuo, kuris turi savo nuosavą dievą. Tai įdomi mitologinė figūra, bet pakankamai gerai žinoma ir Sibire, ir Babilonijoje, tad lietuviškojo Gulbio autentiškumu abejoti neverta“* <http://www.spauda.lt/mitai/lietuva/lietdiev.htm> (G. Beresnevičius apie Strikovskio dievų sąrašą.)

Turtingas tas istorinis Gulbių kaimas iškiliais žmonėmis, neabejingais prigimtinei kultūrai. Keletas jų, karo ir pokario kovose paaukojo savo gyvybę. Prie Gulbių kaimo senkelio, link Požerės, susiformavo iškilių žmonių gimtų vietų aleja. Nuo prof. N. Vėliaus būsimos paminklo vietos paėjus kelis šimtus metrų, kairė pusėje praeiname Vyties kryžiaus kavalieriaus vyr. puskarininko Antano Strauko (1898 06 13–1941 06 23) gimtinę. Jis 1941 m. netoli

gimtinės Šiauduvos kaime buvo nukankintas ir sušaudytas besitraukiančių sovietų kariuomenės, palaidotas Laukuvos senose kapinėse. Prie buvusios gimtos sodybos pastatytas paminklas. Jo atminimas pagerbtas 2013 m. žygiuojant Medininkuose. Plačiau žr.:

http://www.pasienis.lt/lit/Vertingiausias_pasienieciu_muziejaus_kol/167; „Prisimintas pasienietis Antanas Striaukas“: <http://www.silale.lt/go.php/lit/Prisimintas-pasienietis-Antanas-Striaukas/3625>; „Žygyje „Pasieniečių keliais“ Medininkuose prisimintas ir Vyties Kryžiaus ordininkas Antanas Straukas“: <http://www.voruta.lt/zygyje-pasienieciu-keliais-medininkuose-prisimintas-ir-vyties-kryziaus-ordininkas-antanas-straukas/>

Paėjus kelis šimtus metrų, prie kelio, stovi stilizuotas paminklas partizanės, poetės Irenos, Neringos Petkutės (1932-1953 08 27) paminklas gimtinės vietoje, o Laukuvos miestelyje prie N. Vėliaus Laukuvos gimnazijos Antano Chmieliausko granitinis paminklas. 1952 m. gruodį Irena paliko mokyklą ir pasitraukė į Žemaičių apygardą, vadovaujamą Vlodo Montvydo-Žemaičio. Čia ji redagavo partizaninius leidinius „Malda girioje“, „Laisvės kovų aidai“, „Laisvės balsas“. Čia buvo spausdinami ir jos eilėraščiai bei prozos tekstai. 1953 m. rugpjūčio 27 d. per užverbuotus agentus buvo susektas **Žemaičių apygardos vado Vlodo Montvydo-Žemaičio** bunkeris Varnių rajone Putvinskių kaime Gečo sodyboje. Pats vadas buvo žuvęs prieš kelias dienas. Čekistai apsupę bunkerį ten buvusiems partizanams vokiečiui Gerhardui Nicponui ir Irenai Petkutei įsakė pasiduoti. Vokietis, iškėlęs rankas, išlipo iš slėptuvės... Neringa nepasirodė, ir pasigirdo šūvis. Čekistai į slėptuvę įmetė dujinę granatą. Ten rado sunkiai sužeistą į galvą Neringą. Nuvežta į ligoninę Irena Petkutė 1953 m. rugpjūčio 28 d. mirė. Tuo metu jai buvo 21-eri metai. Palaidojimo vieta nežinoma.

Reikia kelis žodžius tarti apie Žemaičių apygardos paskutinį vadą. Jo atminimui taip pat stovi stilizuotas paminklas netoli Gatautiškių dvaro, pora kilometrų nuo Požerės link Varnių.

Vladas Montvydas-Žemaitis, Etmonas, Dėdė (1932-1953 08 23) yra vienas iš ilgiausiai išsilaiikiusių apygardų vadų visoje Lietuvoje. Vladas Montvydas gimė 1911 rugsėjo 9 d. Gatautiškės kaime, Šilalės rj. Kaimas prigludęs prie Lūksto ežero, o netoliese dunkso legendom apipintas Medvėgalio kalnas. Tėvai buvo Gatautiškės dvaro darbininkai. Šeimoje augo dvi seserys ir du broliai. Baigęs Poežerės pradžios mokyklą, išmoko staliaus-kalvio amato. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, buvo gabus jaunuolis, dalyvavo visuomeninėje veikloje, Šaulių sąjungoje, buvo jos skyriaus vadu. Jis žuvo keli šimtai metrų nuo Sietuvos kūrgrindos, link Lūksto ežero, enkavedistų surengtoje pasaloje su savo adjutantu Broniu Alūza.

<http://www.llks.lt/Montvydui%20100.htm>

http://www.klavb.lt/EL_LEIDINIAI/KRASTOTYRA/silale/irenapetkute.pdf; „Laisvės kryžkelės (XIV).

Moterys partizaniniame kare“: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-05-01-laisves-kryzkeles-xiv-moterys-partizaniniame-kare/5343>; <http://www.llks.lt/pdf/Zemaitis%20Montvydas%202013.pdf>; „Vladas Montvydas-Žemaitis: iškilus žemaičių partizanas“:

<http://kalvotoji.lt/index.php/kultura/2446-vladas-montvydas-emaitis-ikilus-emaii-partizanas-.html>;

http://www.samogit.lt/ZZ_2013_1/ZZ_2013_1_p30_36.pdf

Už nuaros palikę Gulbių kaimą toliau skersai Laukuvos-Varnių kelio patraukiame link Reškėtų kaimo, pro kurį pasukę palei Paršežerio ežerą pasieksime jau paminėtą Paršpilio piliakalnį.

1863 m. sukilėlių kapai Riešketuose. Netoli Laukuvos. 1863 liepos 11d. ties Gulbių, Rieškėtų ir Vabalų kaimais mažame miškelyje apsistojusius Povilo Šimkevičiaus būrio sukilėlius užpuolė dvi kuopos kareivių. Jo vadovaujama kariuomenė vyko iš Varnių į Kvėdarną. Miškelyje buvo apsistoję apie 300 sukilėlių. Kareiviai juos matomai sekė. Jie apsupo miškelį ir grandine puolė kovotojus. Sukilėliams teko veržtis iš apsupimo per atvirą lauką. Žuvę apie 30 (carinės Rusijos kariniais duomenimis 75) sukilėliai, tarp jų, sakoma, grafas Pliateris ir kunigas. 18 asmenų pateko į nelaisvę. Sukilėliai prarado visą gurguolę, lauko kalvę, 3 vežimus su švinu bei paraku, 12 arklių ir 106 šaunamuosius ginklus. Be to į kareivių rankas pateko liturginiai daiktai, daug rūbų. Žuvęs tik 1 kareivis, 15 sužeista. Mūšyje dalyvavo daug valstiečių ir mažai bajorų. Apie mūšį tarp Požerės ir Laukuvos yra rašiusi ir Žemaitė. Kuriai pasakojo jos motinos giminaitis, mūšio dalyvis. Anot liudininko pušynėlis, kuriame slėpėsi sukilėliai buvo visai permatomas, šakos aukštai. Mūsiškiai išsigandę, netikėta užpulti, negalėjo pataikyti, o rusai pyškino taip, kad mūsų žmogus ant žmogaus virto. Rusai šaudė, kol nebeliko nė vieno stačio, tada tris kartus sušuko ura ir nujojo link Varnių. Susirinkę vietiniai nukautiesiems keikdami nurenginėjo viršutinius drabužius, ėmė rastus asmeninius daiktus. Po to iškasė tris duobes ir guldė žuvusiuosius. Užpildavo žemėmis ir vėl guldavo, kol liko tuščias šilelis. Palaidojimo vieta liko išsaugota ir pagerbta. Čia laidojimo vietose buvo pastatyti 3 kryžiai. Kraštotyrininko Leono Juozonio rūpesčiu buvo pastatytas metalinis paminklėlis.

Garsus tarpukario Laukuvos vargonininkas Stanislovas Jurgutis, daugelio pučiamųjų ir styginių orkestrų kūrėjas ir vadovas, apie 1935m. Žygio išvakarėse liepos 18 d. penktadienį 15 30 val. Požerėje knygos „Epochų jungtys“ pristatymo metu pagerbsime ir kitus Žemaitijos liaudiško muzikavimo atstovus. Bei Kazimierą Šetkų visą gyvenimą mokytojavusį Šilalės rajone, taip pat pristatant jo atsiminimus.

Pasiekę Paršpilį, toliau lanku aplink ežerą einame link žygio kulminacinės vietos- Sietuvos kūrgrindos. Ją įveikę, paėję truputį rasite ežero patogesnę krantą apsiprausti.